

Грітченко І.А.

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, Україна

РОЛЬ ПРАКТИЧНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Анотація

У статті висвітлена позиція щодо ролі практично-діяльній компетентності вчителя іноземної мови у навчальному середовищі загальноосвітньої школи. Представлено теоретичний аналіз різних підходів до розуміння сутності досліджуваного феномена, розкрито його значущість для здійснення освітньої, виховної, розвивальної, діагностичної, організаційної, комунікативної, самоосвітньої діяльності, умінь мотивувати і планувати діяльність, визначати її зміст, впливати на учнів, здійснювати аналіз, оцінку, контроль тощо.

Постановка проблеми. На сучасному етапі інтеграції України до Європейського Союзу чітких обрисів набуває спрямування освіти на досягнення нею сучасного світового рівня. Система вищої освіти має на меті підготовку висококваліфікованого фахівця, який, володіючи необхідними знаннями, здатний використовувати їх у майбутній професійній діяльності. Мова йде про формування певних ключових компетентностей фахівців. Аналіз першоджерел свідчить, що базовим структурним компонентом професійної компетентності вчителів іноземної мови прийнято вважати комунікативну компетентність, яка передбачає можливість здійснення функціонально спрямованого мовленнєвого спілкування. Проте, на нашу думку, готовність такого фахівця до майбутньої роботи у навчальному середовищі загальноосвітньої школи залежить від наявності у нього знань та вмінь для здійснення різноманітних видів діяльності, їх мотивації та планування, визначення змісту та методики проведення тощо, тобто сформованості його практично-діяльній компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про постійний інтерес науковців до проблем професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови (В. Базуріна, Л. Калініна, Ю. Коган, І. Самойлюкевич, М. Тадеєва та ін.). Дослідженням психолого-педагогічних умов та шляхами формування професійної компетентності учителя іноземної мови займалися Н. Бойчук, О. Діордіященко, В. Калінін, О. Котенко та ін. Організаційно-педагогічні засади вдосконалення методичної компетентності вчителів іноземної мови висвітлено у працях С. Івашньої. Проблемою формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов займалися Т. Колодько та Л. Смірнова. Проте проблема змісту практично-діяльній компетентності учителів іноземної мови не була об'єктом спеціального вивчення.

Метою нашої статті є визначити сутність практично-діяльній компетентності учителів іноземної мови та проаналізувати її роль в освітньому середовищі загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз різних підходів до розуміння сутності практично-діяльній компетентності показав спроби деяких науковців дати визначення даному поняттю.

Згідно з точкою зору Т. Отрошко, практично-діяльній компетентність включає сформованість знань і умінь здійснення освітньої, виховної, розвивальної, діагностичної, організаційної, комунікативної, самоосвітньої діяльності; умінь планувати діяльність, визначати її зміст; впливати на учнів; здійснювати аналіз, оцінку, контроль діяльності [6].

Відповідно до концепції С. Перової, практично-діяльній компетентність відбиває сприйняття й різнобарвність у ставленні студента до оточуючої дійсності, орієнтацію в арсеналі певних засобів досягнення цілей, засвоєнні засоби та досвід вирішення конкретних завдань [7].

Водночас, на наш погляд, найбільш повним та логічно завершеним є визначення поняття «практично-діяльній компетентності», сформульоване Л. Карповою. Науковець зазначає, що практично-діяльній компетентність

учителя передбачає сформованість знань і вмінь, які необхідні йому для здійснення освітньої, виховної, розвивальної, діагностичної, організаційної, комунікативної, самоосвітньої діяльності, умінь мотивувати і планувати діяльність, визначати її зміст, впливати на учнів, здійснювати аналіз, оцінку, контроль діяльності, реалізувати свою світоглядну позицію через адекватні їй технології, проводити дослідницьку діяльність та ін. [1].

Так, освітня діяльність вчителя іноземної мови передбачає процес передачі і засвоєння соціально-культурного досвіду, що орієнтується на формування комплексу здібностей щодо його збагачення. Він повинен стати джерелом фахових знань, носієм іншомовної культури, звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої викладається, та етикету носіїв мови.

На формування в учнів умінь долати життєві труднощі, самостійно приймати рішення, розвивати себе як особистість, здатну робити вибір і контролювати своє життя, брати на себе відповідальність за власні дії, захищати себе та свої життєві цінності, а також діяти відповідно до них, піклуватись про інших – направлена виховна діяльність педагога. Роль вчителя іноземної мови у вихованні учнів неоціненна. Відповідно до того, чи зможе вчитель викликати в учнів зацікавленість до предмета та бажання вчити мову, буде залежати подальший навчально-виховний процес, і зрештою буде зрозуміло, чи зможе учень стати тим, ким прагне стати та досягти певної мети у майбутній професійній діяльності. Адже, як відомо, знання іноземної мови відкриває багато перспектив і допомагає оволодіти багатьма професіями.

Розвивальна діяльність учителя іноземної мови сприяє більш ефективному розвитку особистості учня, розкриттю та реалізації його здібностей у різноманітних сферах. Педагог повинен вміти користуватися засобами, які надихають вихованців до сумлінної, творчої та самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

З вивченням індивідуально-психічних особливостей і вихованості учнів, виявленням і визначенням рівня їхньої загальної освіти й духовності,

навичок і вмінь пов'язана діагностична діяльність вчителя іноземної мови. Адже, результативність навчально-виховної роботи значною мірою залежить від знання і врахування педагогом вікових психологічних особливостей своїх учнів [5]. Так, навчальна мотивація учнів, їх емоційний стан значною мірою залежать від наявності та рівня розвитку в них інтересів до **навчального** процесу, до **навчання** в школі. Вчителеві необхідно вишукувати і використовувати будь-які можливості для підвищення інтересу до свого предмета. Цьому сприяють цікавість, новизна його змісту та форми викладу, різноманітність вправ, достатнє використання рольових ігор, постійна зміна видів навчальної діяльності. Значної уваги необхідно приділяти самостійній роботі учнів, формуванню у них вмінь планувати свій час, орієнтуватися у навчальному матеріалі, виконувати роботу у певній послідовності, працювати з книгою, довідниковою літературою, складати план і тези свого висловлювання. Особистісний розвиток учнів старших класів полягає у формуванні їхніх моральних поглядів і переконань. Тому вчитель іноземної мови повинен спрямувати зміст комунікативної частини занять на обговорення важливих для старшокласників явищ сучасного суспільства, його вимог до випускників шкіл, престижної професії, напрямків підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах тощо.

Організаційна діяльність учителя іноземної мови передбачає планування навчально-виховної роботи і визначення оптимальних шляхів її реалізації, обґрунтованості конкретних заходів. Від неї залежать перебіг педагогічного процесу та його конкретні результати. Під час підготовки до уроку вчителю іноземної мови необхідно підбирати такий матеріал, який би зацікавив учнів, зміг заохотити їх висловлювати свою думку, спираючись на власний досвід.

Головною метою навчання іноземної мови у загальноосвітній школі є навчання учнів користуватись нею у житті через створення на уроках комунікативних ситуацій, наближених до життєвих. Тому, комунікативна діяльність учителя іноземної мови є системою послідовних дій, кожна з яких

направлена на вирішення тієї чи іншої задачі та може бути розглянута як «крок» у напрямку до мети спілкування. Педагог повинен виступати не стільки у ролі інформатора навчальних знань, скільки повноправним учасником комунікативного процесу, партнером у спілкуванні, радником володіння мовленнєвими і невербальними засобами комунікації.

Самоосвітня діяльність педагога направлена на ціленаправлене, систематичне, кероване здійснення пізнавальної діяльності, необхідної для вдосконалення його освіти, педагогічної майстерності тощо.

Не менш важливим структурним компонентом практично-діяльнiсної компетентності вчителя іноземної мови є вміння мотивувати діяльність. Для ефективного здійснення цього процесу, педагогу слід використовувати позакласні форми навчання, індивідуальні бесіди, роботу з активізації домашнього читання та аудіювання. Великі мотиваційні можливості мають комунікативний підхід до вивчення мови, організація жвавого, зацікавленого спілкування учнів на основі обговорення навчальних ситуацій, організації рольових ігор. Такі заняття сприяють формуванню в учнів розуміння важливості вивчення мови для свого майбутнього, задоволенню потреби у спілкуванні, оволодінню відповідними навичками. Особливо дієвим є такий характер роботи вчителя, котрий викликає інтерес до змісту матеріалу, що вивчається, до форм проведення занять.

Успішність педагогічного процесу значною мірою визначається вмінням педагога його планувати. Основними завданням планування є забезпечення науково обґрунтованого підходу до навчання, систематична робота з усіма учнями, індивідуальний підхід до кожного з них. Планування дає змогу чітко визначити зміст роботи у певний період часу, підібрати раціональні методи і прийоми навчання та виховання. Завдяки йому реалізується важлива закономірність педагогічного процесу — послідовність і перспективність у роботі зі школярами. Вчитель іноземної мови повинен володіти широким спектром методичних прийомів, уміти адекватно використовувати їх відповідно до віку учнів і мети навчання, орієнтуватись у

сучасній методичній літературі, здійснювати вибір відповідних методів та засобів навчання [8].

Не менш важливим складником практично-діяльнісної компетентності вчителя іноземної мови є вміння педагога контролювати всі вищезазначені види діяльності учнів. Педагог повинен: спеціально контролювати засвоєння знань, які зазвичай викликають в учнів найбільші труднощі; ретельно аналізувати та систематизувати помилки, яких припускаються учні у письмових роботах, усних відповідях та концентрувати увагу на їх ліквідації; контролювати засвоєння матеріалу учнями, які пропустили попередні уроки; після закінчення теми чи розділу узагальнювати підсумки засвоєння школярами нових понять, законів, правил, умінь і навичок, виявляти причини відставання; створювати атмосферу особливої доброзичливості під час опитування тощо.

Останнім часом у сучасній школі значне місце посідає педагогічна діагностика як практика виявлення якості навчально-виховної діяльності, причин її успіхів та невдач. Вона може мати й суто науково-теоретичне спрямування на вдосконалення цієї практики [4]. Педагогічна діагностика стає невід'ємною частиною навчально-виховного процесу сучасної загальноосвітньої школи. Досвід роботи шкіл нового типу, для яких науково-дослідна (експериментальна) робота є однією з головних складових їх діяльності, підтверджує значну ефективність формування творчого потенціалу як учителя, так і учня. Проводячи дослідження (діагностичне, експериментальне), вчитель підвищує рівень своїх теоретичних знань, систематично вивчаючи філософську, педагогічну, психологічну та методичну літературу; бере участь у семінарах і науково-практичних конференціях; оволодіває методами наукового дослідження, у тому числі й методикою діагностичного дослідження та педагогічного експерименту; набуває вміння об'єктивно аналізувати процес своєї діяльності й оцінювати його результати, подавати матеріали дослідження у формі наукового звіту, доповіді, статті, методичних рекомендацій. У підсумку все це призводить до

істотного зростання творчого потенціалу вчителя та вдосконалення його педагогічної майстерності [2].

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що практично-діяльнісна компетентність вчителя іноземної мови є важливим структурним компонентом його загальної професійної компетентності і необхідна йому для здійснення освітньої, виховної, розвивальної, діагностичної, організаційної, комунікативної, самоосвітньої діяльності, уміння мотивувати і планувати діяльність, визначати її зміст, впливати на учнів, здійснювати аналіз, оцінку, контроль діяльності, реалізувати свою світоглядну позицію через адекватні їй технології, проводити дослідницьку діяльність тощо.

Література

1. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: дис....канд. пед.наук: 13.00.04 / Карпова Лариса Георгіївна. – Харків, 2003. – 210 с.

2. Кловак Г.Т. Дослідницька діяльність як важлива складова роботи вчителя сучасної школи [Електронний ресурс] / Г.Т. Кловак // Онлайн бібліотека підручників. – 2003. – режим доступу до ресурсу: <http://studentam.net.ua/content/view/7843/97/>.

3. Кокурнікова В.В. Функціональний зміст фахової підготовки при формуванні практично-діялісної компетентності у студентів музично-педагогічних спеціальностей / В.В. Кокурнікова // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2008. – №8. – С .111 – 114.

4. Максимов В.Г. Педагогическая диагностика в школе: Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений. – М.: Издательский центр "Академия", 2002. – 272 с.

5. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия/ Сост. А.А. Леонтьев. – М.: Рус. язык, 1991. – 360с.

6. Отрошко Т.В. Модель технічної компетентності майбутніх вчителів інформатики / Т.В.Отрошко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків, 2009. – № 24 – 25. – С. 177–188.

7. Перова С.В. Про визначення складових моделей ключових компетентностей майбутніх учителів-філологів / С. В. Перова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. – 2011. – № 6 (Педагогіка). – С. 184 – 187.

8. Фридман Л.М. Психологическая наука – учителю / Л.М. Фридман, К.Н. Волков. – М.: Просвещение, 1985. – 224с.

9. Хименко О.Т. Посилення практично-діяльнісної компетентності та творчої складової навчальної праці на уроках хімії / О. Т. Хименко // Хімія (Основа) : Науково-методичний журнал. – 2009. – N 8. – С. 4 – 6.

Гритченко І.А.

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тычины, Україна*

РОЛЬ ПРАКТИКО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В УЧЕБНОЙ СРЕДЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье отображена позиция относительно роли практико-деятельностной компетентности учителя иностранного языка в учебной среде общеобразовательной школы. Представлен теоретический анализ разных подходов к пониманию сущности исследуемого феномена, раскрыта его значимость для осуществления образовательной, воспитательной, развивающей, диагностической, организационной, коммуникативной, самообразовательной деятельности, умений мотивировать и планировать деятельность, определять ее содержание, влиять на учеников, осуществлять анализ, оценку, контроль и тому подобное.

Iryna Gritchenko
*Uman State Pedagogical University
named after Pavlo Tychyna, Ukraine*

ROLE OF PRACTICAL ACTIVITY COMPETENCE OF FOREIGN
LANGUAGE TEACHERS IN GENERAL SCHOOL LEARNING
ENVIRONMENT

Annotation

The article displays the position as for the role of practical activity competence of foreign language teachers in the general school learning environment. The theoretical analysis of different approaches to understanding the under study phenomenon essence is presented, its importance for educational, developmental, diagnostic, organizational, communication, self-educational activities, skills of motivation and planning activities, skills to determine its content, to influence the students, to analyze, evaluate, control, etc. is revealed.